

МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ

Дуброва Наталя Петрівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту і права

Дніпровського державного аграрного-економічного університету

Реформування економіки України триває всі роки незалежності країни і є одним із найважливіших завдань її розвитку. Як зазначають науковці [1; 2] вирішення даного питання лежить в площині переходу до постіндустріального суспільства, ядром якого є економіка знань та наукомісткий розвиток. Процес реформування вітчизняної економіки з командно-адміністративної до ринкової орієнтувався на активізацію підприємницької діяльності та ринкових механізм, який на думку провідних економістів 80–90-х років вирішить усі існуючі протиріччя і приведе до економіки добробуту.

Разом з тим, як зазначає Ігнатович Н. [1] «попри усі сподівання вітчизняних реформаторів практичне здійснення ринкових реформ в економіці України не забезпечило її реальну модернізацію». Більшість проведених реформ незважаючи на певні здобутки не призвели до очікуваних результатів. Крім того, суто технічне виконання та орієнтація на зразки, які притаманні іншим культурам спричинили кардинально протилежні результати. Однією з проблем є те, що при розробці реформ не було приділено достатньої уваги історичним, морально-етичним, соціально-культурним, духовним і психологічним особливостям України. Саме ці аспекти є потужним чинником модернізації економіки країни. Як показує досвід успішних країн, які провели ряд реформ і досягли успіху, реформування здійснювалося «на засадах, адекватних конкретно-історичним реаліям та нагальним завданням розвитку власної економіки» [1]. На це нам вказує досвід повоєнної Німеччини, Японії, Південної Кореї, Сінгапуру.

Безперечно однією з найбільших помилок реформування стало нехтування вітчизняної специфіки економічних, політичних, соціальних, культурних аспектів та сліпе копіювання досвіду розвинених країн, які пройшли ряд етапів у становленні ринкової економіки, домінує інша мораль та психологія.

Реформування економіки України відбувалося у кардинально протилежних від Заходу історичних умовах, після 70-річного панування планової економіки, безініціативності та осудженні людей, які мають статки. Крім того, прошарок підприємців, особливо тих, хто на сьогодні є олігархами, сформований у 90 роках ХХ століття, не був обтяжений

нормами протестантської етики, які дали можливість західним країнам створити процвітаючі економіки, а, навпаки, мали низький рівень моральних норм і досить часто свої перші статки заробили кримінальним шляхом. З іншої сторони колишній радянський істеблішмент, який на момент краху СРСР займав ключові позиції і приймав важливі для розвитку країни рішення використали свої можливості для збагачення.

Відсутність моральних критеріїв призвів до панування егоїзму економічної людини, який проявився при проведенні приватизації з 1992 році. Саме в цьому році був ухвалений закон про приватизацію майна державних підприємств Верховною Радою України [3]. Найбільш поширеною стала ваучерна приватизація, коли всі громадяни України отримали безкоштовні приватизаційні сертифікати (ваучери), які можна було використати на придбання акцій. Однак, більшість тих, хто вклав акції у підприємства не отримали своїх дивідендів, оскільки ніхто не збирався це робити. Фактично, про що наголошує Авдеєнко В. [3], ця операція було зроблена в «інтересах «червоних директорів», які вирішили прибрати підприємства до рук, або ж якихось «серйозних» людей, які поклали око на той чи інший перспективний актив».

Таким чином, абсолютна та форсована приватизація, проведена на початку становлення України як держави, стала причиною формування олігархічних кланів, що, на думку Ігнатович Н. [1] не тільки не сприяло появі підприємництва Шумпетерівського типу, а і призвела до відтворення авторитарно-олігархічної еліти. Як відзначається науковцями [3] саме в цей період відбулося зниження ефективності використання наявних ресурсів в державному та недержавному секторі, бо моральні норми неконкурентної ділової етики призвели до знищення мотивації приватних підприємців і домогосподарств до ефективної праці та впровадження інновацій. В свою чергу це стало причиною опортуністичної поведінки населення, поширення корупції, тіньової економіки, викривлення етичних стандартів поведінки державних службовців і менеджерів, керівників навчально-освітніх закладів, наукових організацій, медичних установ, закладів культури.

Сукупність цих причин стало причиною того, що за 30 років незалежності країни посилювалося технологічне та інноваційне відставання економіки країни та її галузей. Ми втратили багато перспективних галузей, науковий та освітянський потенціал, що відкинуло розвиток країни на десятиліття та сприяло посиленню залежності від волі міжнародних партнерів.

Як зазначає Фрідман Б. [4] розвинуті країни підтримують моральні аспекти, які призводять до збільшення продуктивності та економічного зростання. Саме працьовитість, старанність, терпіння, дисциплінованість і обов'язковість сприяє нашій продуктивності, ощадливість сприяє

економії, яка підвищує нашу продуктивність, бо ми можемо робити інвестиції. Освіта сприяє розвитку індивідуальних здібностей, допомагає знайти своє місце в економічній системі. і, а також формує запас суспільних знань.

Для нашої держави одним із важливіших напрямів діяльності має стати плекання поведінки людей, що стимулює їх економічне зростання, основним маркером якого є підвищення рівня життя, яке робить суспільство більш відкритим, толерантним і демократичним.

Список використаних джерел:

1. Ігнатович Н. Реформування економіки України у контексті її модернізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2017. 4(193). С. 21–25.

2. Борщевський В. В., Чех М. М., Матвєєв Є. Е. Інституційно-організаційні чинники та морально-етичні аспекти еволюції державного сектору в Україні. *Ефективність державного управління: зб. наук. пр.* Львів : НЛТУ України, 2022. Вип. 1/2(70/71). С. 17–22.

3. Авдєєнко В. Розпродаж для "своїх": як проходила приватизація в незалежній Україні. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/economy/2021-07-07/rasprodaja-dlya-svoih-kak-prohodila-privatizatsiya-v-nezavisimoy-ukraine/40418> (дата звернення: 17.10.2023).

4. Friedman B. M. The moral consequences of economic growth. *Society*. 2006. No. 43. P. 15–22. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02687365>